

Fig. 1. Montaña de Arinaga. Foto Stefan Langerlaert.

Ward Langerlaert

The place to be: Montaña de Arinaga

Summary

In the summer of 2016 the author went to Gran Canaria. After the discovery of some (sub)fossil shells of land snails at La Isleta the author found out through the paper of Serna & Gómez (2008) that there is also another site at Gran Canaria to find (sub) fossil shells. This place is Montaña de Arinaga. On the 13th of August Montaña de Arinaga was visited to explore its (sub)fossil malacofauna. The author discovered seven different species. With this exploration the author could not demonstrate a great diversity, but a systematic exploration of the whole area of Montaña de Arinaga could change that. The accessibility of the site, the intact shells that can be found and the ease of collecting make Montaña de Arinaga a great site to collect shells of (sub)fossil land snails.

Inleiding

In het begin van augustus 2016 gingen we naar Gran Canaria, een eiland dat behoort tot de Canarische eilanden. Ik was zeer benieuwd naar de malacofauna van het eiland, want mijn kennis over landslakken reikte toen niet verder dan het Europese vasteland. Ik had dus geen enkel idee welke soorten ik er kon tegenkomen. Over de landslakken van de Canarische eilanden, en dus ook van Gran Canaria, zijn enkel losse publicaties geschreven, maar er is geen overkoepelend naslagwerk. Mijn familie en ik verbleven in Las Palmas de Gran Canaria, de hoofdstad van het eiland. Van daaruit maakten we verschillende uitstappen naar de vele toeristische trekpleisters van het eiland. Deze trekpleisters zijn meestal bestemmingen voor natuurtoerisme. Zo zijn we o.a. naar de plantentuin in Tafira geweest, naar Roque Nublo, een imposante rots centraal op het eiland, en naar Bandama, een vulkaankrater. Tijdens

deze uitstappen kreeg ik een steeds duidelijker beeld van de malacofauna op het eiland. Twee genera komen er vrij dominant voor, nl. *Hemicycla* (Helicidae) en *Napaeus* (Enidae). Deze twee genera zijn niet alleen talrijk in recent materiaal, maar ook in (sub)fossiel materiaal. En het is vooral op Montaña de Arinaga dat ik prachtig (sub)fossiel materiaal vond.

Ontdekking van 'de plek'

Op 3 augustus besloot ik La Isleta op te zoeken. Een schiereiland ten noorden van Las Palmas, binnen wandelafstand van ons appartement (fig. 2a). Op den duur ging de bebouwing over in een schraal, rotsachtig landschap. Ondanks het droge, schrale landschap vond ik toch enkele slakkenhuizen. Vooral (sub)fossiele schelpen van landslakken zoals *Hemicycla saulcyi carta*, *H. glasiana* en *Pomatias canariensis*, maar ook

recente schelpen van *Monilearia tumulorum*. Het waren echter vooral de (sub)fossiele schelpen die mijn aandacht trokken. Honderden schelpen liggen daar gewoon voor het oprapen. Ik vroeg me af welke soorten het waren, wat hun ouderdom was, enzovoort. Terug in het appartement ging ik op zoek naar bronnen over de (sub)fossiele landslakken van Gran Canaria. Zo vond ik op het internet de publicatie van Serna & Gómez (2008). Een geweldig artikel dat vondsten van (sub)fossiele landslakken van over de meeste Canarische eilanden bespreekt, ook van Gran Canaria en in het bijzonder van La Isleta. Maar ik zag dat er nog een rijke vindplaats van (sub)fossiele schelpen was op Gran Canaria, namelijk Montaña de Arinaga. Op deze plek zouden ook (sub)fossiele schelpen voorkomen van een vergelijkbare ouderdom (Quaternair) als in La Isleta, maar ook veel andere soorten. Daarom was ik vastbesloten om ook eens op inventarisatie te gaan naar Montaña de Arinaga.

Bereikbaarheid en beschrijving

Eén van de troeven van de site is de bereikbaarheid. Langs de oostkust van Gran Canaria loopt de snelweg GC-1. Een weg die van Las Palmas in het noordoosten langs het vliegveld van Gran Canaria naar Arinaga in het oosten loopt en daarna verder in zuidelijke richting naar Maspalomas (fig. 2b). Je neemt de afslag Arinaga en rijdt dan verder naar de vuurtoren van Arinaga (Faro de Arinaga). Wanneer je bij de vuurtoren aankomt, kun je de auto daar gemakkelijk kwijt langs de kant van de weg. Je staat nu zuidoostelijk van het hoogste punt van Montaña de Arinaga (fig. 2c). Montaña de Arinaga is een oude vulkaan met een zeer schraal uiterlijk, vergelijkbaar met La Isleta (fig. 1). De weinige

planten die er groeien zijn *Zygophyllum fontanesii*, *Polycarpea nivea*, *Frankenia laevis* en *Launaea arborescens* (Van Dort & Nieuwkoop, 2003). De ondergrond bestaat uit brosvulkanisch gesteente (o.a. scoria). Fossielen *in situ* zijn hieruit eenvoudig te verwijderen met een simpel zakmes (fig. 3).

Excursie en vondsten

Op 13 augustus 2016 ging ik op inventarisatie naar Montaña de Arinaga. De GPS stond ingesteld op de vuurtoren van Arinaga. Zonder echt een idee te hebben waar ik precies moest zijn wandelde ik in de richting van de oude vulkaan die uitsteekt boven het landschap. Als snel zag ik veel fossielen liggen. De situatie is vergelijkbaar met die van La Isleta, maar de vraag is of hier ook dezelfde soorten voorkomen. Na ongeveer twee uur zoeken had ik slechts een kleine oppervlakte kunnen inventariseren in vergelijking met de oppervlakte die Montaña de Arinaga in totaal beslaat. Ook heb ik geen gruismonster verzameld. Een systematische inventarisatie van het gebied zou ongetwijfeld veel verschillende soorten opleveren. Ik vond zeven verschillende soorten (tabel 1). Dit lijkt misschien niet zo veel, maar bijna alle schelpen zijn prachtig bewaard gebleven. Ze zijn bijna allemaal gaaf. Net zoals op La Isleta valt het direct op dat het genus *Hemicycla* overheerst. Ik vond twee verschillende soorten, die hier beide zeer algemeen zijn. Eén ervan is *Hemicycla glasiana*. Een soort die ik ook zeer frequent aantrof op La Isleta. *H. glasiana* komt nog levend voor op Gran Canaria, waar hij endemisch is (Groh, 2013a). De andere soort is *Hemicycla ethelema* (fig. 4). Deze soort vond ik niet op La Isleta. *H. ethelema* komt ook nog levend voor op Gran Canaria en is hier eveneens endemisch

Fig. 2. Kaarten met de vindplaatsen. A: La Isleta; B, C: Montaña de Arinaga. Bron: Google maps.

Fig. 3. De schelpen *in situ* zijn eenvoudig te verwijderen met een zakmes. Foto Stefan Langerdaert.

Fig. 4. *Hemicycla ethelema* *in situ*. Foto Ward Langerdaert.

(Groh, 2013b). Ik vond ook twee verschillende soorten van het geslacht *Obelus* (fig.5). Ook deze vond ik niet op La Isleta, maar deze zijn hier wel algemeen. *Obelus despreauxii* is een soort die recent enkel nog voorkomt aan de oostkust van Gran Canaria, maar die fossiel ook bekend is van Fuerteventura (Groh & Alonso, 2013; Serna & Gómez, 2008). Ik vond naast de (sub)fossiele schelpen één verse schelp. *Obelus pumilio* is van Gran Canaria en Fuerteventura enkel bekend als fossiel, maar deze soort komt recent wel nog voor in Marokko en de Westelijke Sahara. Hieromtrent is echter nog wat discussie door de sterk gelijkende soort *Obelus cyclodon* (Ibañez *et al.*, 2003; Serna & Gómez, 2008). Ik vond één schelp van *O. pumilio* met een nog zeer recent voorkomen. De schelp is opvallend licht en roze. Dit zou erop wijzen dat *O. pumilio* nog niet zo lang geleden is uitgestorven op Gran Canaria. Een interessante soort die ook zeer algemeen aanwezig is, is *Theba arinagae* (fig. 6). Deze soort is door Gittenberger en Ripken als een fossiele soort beschreven en is vernoemd naar de typelocatie waar ik ze nu ook vind (Gittenberger & Ripken, 1987). Deze soort is echter ondertussen ook levend aangetroffen op Gran Canaria (Alonso & Groh, 2013; Serna & Gómez, 2008) en zelfs ook al in Marokko (Irikov & Gerdzhikov, 2013). Als laatste vond ik nog zeven schelpen van *Monilearia* spec. en één schelp van *Napaeus* spec. Vermoedelijk komen deze soorten ook nog recent voor op het eiland, aangezien ik op zo'n 12 kilometer afstand (in vogelvlucht) ten noordwesten van Montaña de Arinaga (Barranco de Guayadeque) recente schelpen vond die sterk lijken op mijn vondsten van Montaña de Arinaga.

Eindwoord

Montaña de Arinaga is een geweldige plek voor het vinden van (sub)fossiele schelpen van landslakken van uitstekende kwaliteit. Een grote diversiteit heb ik met mijn inventarisatie niet kunnen aantonen, maar een systematische inventarisatie van het volledige domein kan hier zeker verandering in brengen. De goede bereikbaarheid van de site en het gemak van verzamelen zorgen er voor dat Montaña de Arinaga een geweldige plaats is om te verzamelen. Ik hoop in de toekomst nog een uitgebreider artikel te schrijven over de (sub)fossiele malacofauna van Gran Canaria waarin ik dan zowel mijn vondsten van La Isleta als van Montaña de Arinaga bespreek.

Tabel 1. Gevonden soorten op Montaña de Arinaga.

No.	Familie	Soort
1	Cochlicellidae	<i>Monilearia</i> spec.
2	Cochlicellidae	<i>Obelus despreauxii</i> (D'Orbigny, 1839)
3	Cochlicellidae	<i>Obelus pumilio</i> (Dillwyn, 1817)
4	Enidae	<i>Napaeus</i> spec.
5	Helicidae	<i>Hemicycla ethelema</i> (Mabille, 1882)
6	Helicidae	<i>Hemicycla glasiana</i> (Shuttleworth, 1852)
7	Helicidae	<i>Theba arinagae</i> Gittenberger & Ripken, 1987

Fig. 5. *Obelus* spec. in situ. Foto Ward Langerlaert.

Fig. 6. *Theba arinagae* in situ. Foto Ward Langerlaert.

Geraadpleegde bronnen

- ALONSO, R. & K. GROH, 2013. *Theba arinagae*. The IUCN Red List of Threatened Species 2013: e.T21722A9314100. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2011-1.RLTS.T21722A9314100.en>
- ARINAGA, 2017. Geraadpleegd op 1 juli 2017 via <https://es.wikipedia.org/wiki/Arinaga>
- GITTENBERGER, E. & RIPKEN, E.J., (1987). The genus *Theba* (Mollusca: Gastropoda: Helicidae): Systematics and distribution. – Zoologische Verhandlungen 241: 3-59.
- GROH, K., 2013a. *Hemicycla glasiana*. The IUCN Red List of Threatened Species 2013: e.T156393A4937522. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2011-1.RLTS.T156393A4937522.en>
- GROH, K., 2013b. *Hemicycla ethelema*. The IUCN Red List of Threatened Species 2013: e.T157164A5048926. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2011-1.RLTS.T157164A5048926.en>
- GROH, K. & R. ALONSO, 2013. *Obelus despreauxii*. The IUCN Red List of Threatened Species 2013: e.T15019A4488452. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2011-1.RLTS.T15019A4488452.en>
- IBÁÑEZ, M., M.R. ALONSO, K. GROH & R. HUTTERER, 2003. The genus *Obelus* Hartmann, 1842 (Gastropoda, Pulmonata, Helicoidea) and its phylogenetic relationships. – Zoologischer Anzeiger 242: 157-167.
- IRIKOV, A. & G. GERDZHIKOV, 2013. Mollusca (terrestrial and marine *Gastropods et Bivalvia*) from Morocco. – ZooNotes

50: 1-5.

- SERNA, J.T. & J.T. GÓMEZ, 2008. Contribución al conocimiento de los moluscos fósiles de las Islas Canarias. – Spira 2(4): 199-221.
- VAN DORT, K.W. & J.A.W. NIEUWKOOP, 2003. De bryologische excursie naar Gran Canaria in 1996. – Buxbaumia 64: 11-27.

Adres van de auteur
langerlaert.ward@gmail.com